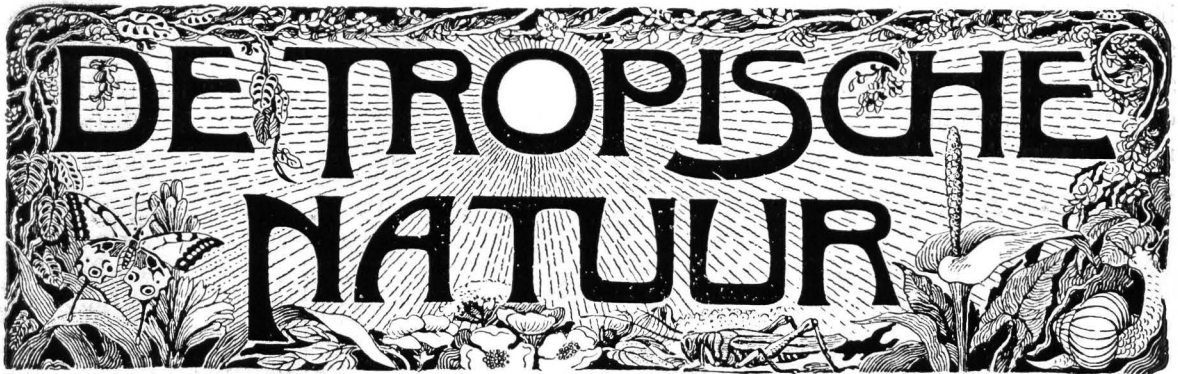

Redactie:

J. W. A. VAN WELSEME, *Viosplein-Zuid N°. 1,*
Weltevreden.
 C. A. BACKER, *Buitenzorg.*
 S. LEEFMANS, *Padang.*

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 P. A. OUWENS.
 J. SYBRANDI.
 Dr. P. VAN OYE DE FONTENOY.
 EDW. JACOBSON.

Prijs per jaar f 8.50 — Leden der N. I. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

RATTENKONING.

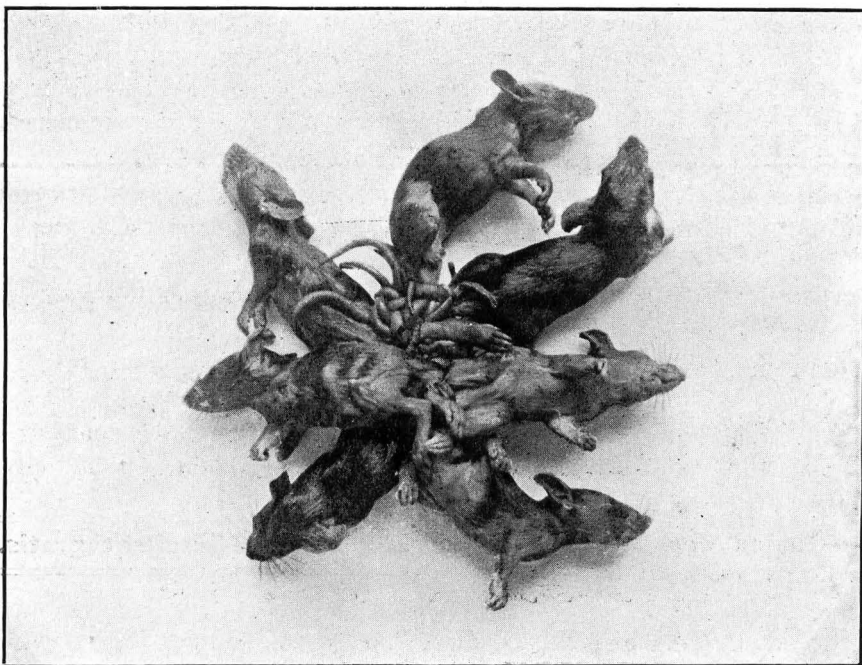
Het voorkomen van z.g.n. rattenkoningen, onder welken naam men een aantal met de staarten aan elkaar verbonden ratten verstaat, wordt zoo nu en dan in de literatuur vermeld. In de nieuwe Brehm (Bd. XI, Säugetiere Bd. II, Nagetiere bewerkt door HECK) worden enkele gegeven daarover verstrekt. Zoo wordt in Altenburg een rattenkoning bewaard, die uit niet minder dan 27 ratten bestaat. Eveneens heeft men in vroegere jaren exemplaren gevonden in Borm, bij Schnepfenthal, in Frankfurt, in Erfurt en in Lindenau bij Leipzig.

Deze laatste rattenkoning, dateerend uit Januari van het jaar 1774, bestond oorspronkelijk uit 16 ratten, waarvan echter een rat door een studiosus van de overige werd weggenomen. In Döllstädt bij Gotha werden in December van het jaar 1822 twee rattenkoningen tegelijkertijd gevangen en door LENZ beschreven. De eene rattenkoning bestond uit 28 ratten („Achtundzwanzigender”) de andere uit 14 ratten („Vierzehnder”). Beide exemplaren kwamen ten slotte op den vuilnishoop terecht.

Van jongeren datum, 2 Februari 1880, is een vondst te Düsseldorf.

In 1903 kwam dit exemplaar, na overlijden van den oorspronkelijken eigenaar, in het bezit van het natuurhistorisch kabinet van het stedelijk gymnasium, waar AHREND deze rattenkoning kon onderzoeken.

Eindelijk dateert nog een vondst uit Westfalen van Februari 1907. Het exemplaar bevindt zich thans in het museum van het zoölogisch instituut te Göttingen. EHLERS schrijft daarover het volgende. „Wie der Rattenkönig von zehn *Mus rattus*, der unserer sammlung als Geschenk überwiesen wurde, zustande gekommen ist, weisz ich nicht. An den dicht verschlungenen Schwänzen ist eine dem Weichselzopf zu vergleichende Bildung nicht vorhanden. Unser Präparator hält es für ausgeschlossen, dass die vorliegende Bildung künstlich gemacht sein könne”.¹

Evenals de andere bovengenoemde rattenkoningen bestond ook deze laatste uit huisratten.

Wat nu mijn rattenkoning exemplaar aangaat, het volgende.

Den 23sten Maart van dit jaar rolde, bij het uitgraven van een rattehol in een leidingdijkje, onverwachts een klomp jonge veldratten met nest en al naar buiten. De moeder en één jong wisten tijdens het graven

te ontkomen. De staarten der dieren bleken in elkaar gestrengeld en (of) aan elkaar vastgekleefd te zijn. Bovendien was, om de verwarring nog te vergrooten, ook neststroo (padi-halmen) door het staartkluwen heengevlochten. Allen deden wanhopige pogingen om los te komen.

De zonderlinge verzameling werd onverwijld in een kooitje ondergebracht en mee naar huis genomen, waar ik de groep, zoo mogelijk levend nog, wilde fotografeeren. Onderweg wisten drie individus zich uit den knoop te bevrijden, zoodat ik, om het losraken van meerdere individus te voorkomen, er maar van afzag de groep levend voor de lens te doen poseeren en thuisgekomen, het geheel dadelijk gechloroformeerd en daarna in formaline-alcohol geconserveerd heb.

Door een misverstand had ondertusschen de inlandsche bediende de onderweg losgeraakte drie ratten verdronken en weggegooid.

Een nader onderzoek bracht de volgende bijzonderheden aan het licht.

Een vergroeiing van de staarten heeft, voorzover ik dat kon nagaan zonder de staartenknoedel te beschadigen, niet plaats gehad. Op verschillende plaatsen gelukte het mij, zonder daarbij den minsten weerstand te ondervinden, een dun glazen staafje onder

¹ Uit een brief van den zoöloog Reeker aan Heck. Brehm Bd. XI, blz. 350.

en tusschen de staartkronkels door te steken. Enkele windingen kon ik met het pincet eenige millimeters van elkaar lichten. Overigens vormen de staarten een vrijwel onontwarbare knoop, zoodat het niet wel mogelijk is elk afzonderlijk te vervolgen. Daar komt nog bij, dat van twee jonge ratten ook de achtervoeten mede in den knoop zijn opgenomen en vast door de staarten worden omstrikt. Zooals reeds werd opgemerkt, is tevens neststroo door het staartkluwen heengevlochten en werd de ruimte tusschen de windingen door aardkluitjes opgevuld.

Een en ander is op de foto ¹⁾ wel te onderscheiden.

Hoe een dergelijke rattenverzameling tot stand komt is voor mij een duister punt. Ik kan me voorstellen, dat in het betreffelijk nauwe (en in den regentijd vochtige) rattennest door urine, faeces en misschien nog andere stoffen enkele nestjongen met hunne staartjes aan elkaar blijven plakken. De andere holbewoners kruipen over, tusschen en onder de eerste door, zoodat het best kan gebeuren, dat tenslotte alle dieren met de staartjes (en de achterpooten) ineengestrengeld en vastgekleefd raken. Ook neststroo kan op die manier in de eerst losse, maar door den verderen groei der jonge ratten hoe langer hoe vaster wordende staartknoop gevlochten worden om daardoor de strik slechts ingewikkelder te maken.

Nu doen zich evenwel, naar aanleiding van de hierboven geuite veronderstelling, die ik gaarne voor een meer plausibele prijs geef, de volgende vragen voor. Op welken leeftijd heeft de ineenstrengeling der staarten plaats? En hoe zoogt de moederrat een dergelijke verzameling jongen? Of worden de jongen op het bewuste tijdstip niet meer gezoogd? Maar dan, dunkt mij, zijn de dieren ook al zoo groot, dat aan elkaar plakende jongen zich wel vaneen kunnen trekken! Hier zij nog medegedeeld, dat de zoogperiode der jonge veldratten ongeveer drie weken duurt.

Welk lot wacht een dergelijke rattenkoempoelan in de natuur? Een ellendige hongerdood? Of zal het een maar al te weerloos slachtoffer worden van een van de vele oelar doemoeng? ²⁾

Mijn rattenkoning bestond, zooals gezegd, oorspronkelijk uit 10 misschien wel uit 11 onvolwassen exemplaren van de veldrat, *Mus diardii* JENTINK, een rat, die in sommige (vooral droge) jaren aan verschillende cultures heel wat schade kan toebrengen. Van de overgebleven 7 ratten zijn vier mannetjes en drie wijfjes. Ze zijn $\pm$ 85 mM. lang.

Dat inderdaad rattenkoningen ook onder de indische veldratten zeldzaam zijn, blijkt wel uit de ondervinding van den hr. DRIJSEN, die bij de onder zijn toezicht gehouden proefvangsten in het Cheribonsche (in 1916) ettelijke honderden nesten van veldratten onderzocht — maar nooit een rattenkoning daarin aangetroffen heeft. ³⁾ Enkele ons omringende inlanders, gevraagd naar den naam van een dergelijke opvallende rattenverzameling, wisten daarvoor geen bepaalden naam op te geven. Ook konden zij zich niet herinneren ooit iets dergelijks gezien te hebben.

Ten slotte verzoek ik beleefd dengene, die over meerdere data omtrent het hier medegedeelde beschikt, mij daarvan mededeeling te willen doen; ik zal dat zeer op prijs stellen.

Bandjaratma 16 September 1917.

J. C. VAN DER MEER MOHR. JR.

¹⁾ Terwille van de duidelijkheid moest het neststroo verwijderd worden.

²⁾ *Naja tripudians* Merrem var. *sputatrix* BOIE, een eminente rattenverdelgster.

³⁾ Sinds Maart van dit jaar heeft ondergeteekende vele en nogmaals vele veldrattenholen laten openen en op hun inhoud onderzocht, doch het is hem niet meer mogen gelukken een dergelijke rattenkoning in handen te krijgen.